

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

Кафедра правоохоронної діяльності та поліціїстики
Факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «**Митне право**» обов'язкових компонент освітньої
програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (Правоохоронна діяльність)

за темою № 12 – «Служба в митних органах України».

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол
від 30 серпня 2023 року № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол
від 25 серпня 2023 року № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол
від 29 серпня 2023 року № 7

Розглянуто на засіданні кафедри
правоохоронної діяльності та
поліціїсти ки факультету № 6
Протокол
від 18 серпня 2023 року № 8

Розробники:

1. Доцент кафедри правоохоронної діяльності та поліціїсти ки, кандидат юридичних наук, доцент Панов Ігор Олексійович.

Рецензенти:

1. Заступник начальника відділення поліції №3 Харківського районного управління поліції №1 ГУНП в Харківській області, доктор, снс Прокопенко О.Ю.
2. доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 1 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Казанчук І.Д.

План лекції

1. Поняття, принципи служби у митних органів України та правовий статус посадових осіб митної служби.
2. Порядок відбору та проходження служби в митних органах.
3. Правовий та соціальний захист працівників митних органів.

Основна:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 38-39. - ст.288.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 52. – Ст. 1122.
4. Про стандартизацію: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 31. - ст.145.
5. Про єдиний митний тариф: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - №19. - Ст.259.
6. Про податок на добавлену вартість: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 21. – Ст. 156.
7. Про систему оподаткування: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 16. – Ст.119.
8. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 5 жовтня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266.
9. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.
10. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
11. Положення про Державну митну службу України: Затверджено Указом Президента України від 24 серпня 2000 р.
12. Постанова Кабінету Міністрів України “Про перелік товарів, експорт та імпорт яких підлягає квотуванню та ліцензуванню в 1998 році” від 5 січня .
13. Правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію: Затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1995 р. // ЗПУ України. – 1996. – № 4. – Ст. 148.
14. Про митну справу в Україні: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 44. – Ст. 575.
15. Про правовий статус іноземців: Закон України від 4 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 162.
16. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 19. - ст. 80.

17. Про операції з давальницькою сировиною в зовнішньоекономічних відносинах: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 32. - Ст. 255.

18. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23 вересня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 40. - ст.364.

19. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

20. Про стандартизацію і сертифікацію в Україні: Декрет Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 г. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 27. - ст.289.

21. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 липня 1998 р. // Урядовий кур'єр. – 1998. – 25 липня.

22. Наказ Державного митного комітету України «Про затвердження порядку ведення обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в митних органах» від 31 травня 1996 р. №237, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 12 червня 1996 р. за № 292/1317.

23. Постанова Кабінету Міністрів України “Про здійснення екологічного контролю у зоні діяльності митниць призначення та відправлення” від 26 жовтня 2001 р. № 1429.

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про здійснення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон» від 20 березня 1995р. № 198.

25. Про створення митних постів Державної митної служби України: Наказ Державної митної служби України від 29 січня 1997 р. № 37.

26. Про створення регіональних митниць та митниць Державної митної служби України: Наказ Державної митної служби України від 20 грудня 1996 р. № 564.

27. Типове положення про митницю Державної митної служби України: Затверджено наказом Державної митної служби України від 26 березня 1998 р. № 169.

28. Типове положення про регіональну митницю Державної митної служби України: Затверджено наказом Державної митної служби України від 28 січня 1997 року № 27.

29. Про Порядок взяття проб і зразків товарів та інших предметів для проведення досліджень, необхідних для їх митного оформлення: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1998 р. № 1665 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 42. – Ст. 1557.

30. Порядок здійснення митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів із застосуванням вантажної митної декларації: Затверджено наказом Державної митної служби України від 14 жовтня 2002 р. № 561.

31. Про Тимчасові правила митного контролю за переміщенням через

митний кордон України предметів, валюти і цінностей громадян: Наказ Державного митного комітету України від 31 грудня 1991 р. № 9.

32. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку митного оформлення імпортованих товарів (продукції), що підлягають обов’язковій сертифікації в Україні” від 4 листопада 1997 р. №1211.

33. Постанова Кабінету Міністрів України “Про становлення мінімальної митної вартості окремих видів товарів” від 3 листопада 1997 р. №1215.

34. Про затвердження Порядку верифікації сертифікатів про походження товарів з України: Постанова Кабінет Міністрів України від 12 грудня 2002 р. № 1861.

35. Про ставки акцизного збору на деякі транспортні засоби: Закон України від 24 травня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 32. - ст. 151.

36. Постанова Кабінету Міністрів України «Про удосконалення порядку тимчасового ввозу транспортних засобів на митну територію України» від 20 липня 1996 р. №793.

37. Постанова Кабінету Міністрів України “Про впорядкування діяльності митних ліцензійних складів” від 2 грудня 1996 р. № 1446.

38. Порядок замовлення, видачі, зберігання, обліку та використання особистих митних забезпечень інспекторів: Затверджений наказом Державної митної служби України від 17 листопада 1998 р. № 723.

39. Про затвердження Положення про відкриття та експлуатацію митних ліцензійних складів: Наказ Державної Митної Служби України № 592 від 31.12.96, зареєстрований в МЮ України 20 січня 1997 р. за № 5/1809.

40. Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 1. - ст. 2.

41. Постанова Кабінету Міністрів України «Про обсяги товарів та інших предметів, що можуть вивозитися (пересилатися) громадянами за митний кордон України без сплати мита та митних зборів» від 29 листопада 1997 р. № 1331.

42. Постанова Кабінету Міністрів України «Про удосконалення порядку ввезення (пересилки) громадянами предметів (товарів) в Україну» від 27 серпня 1996р. № 1010.

43. Постанова Кабінету Міністрів України „Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України продуктів харчування для власного споживання та перелік предметів, що не можуть бути віднесені до особистих речей громадян” від 13 грудня 2001 р. № 1652.

44. Положення про порядок здійснення особистого огляду громадян, які прямують через митний кордон України: Затверджено Державним митним комітетом України 9 червня 1992 р.

45. Наказ Державної митної служби України “Про затвердження

Правил митного оформлення транспортних засобів, номерних вузлів та агрегатів, що переміщуються через митний кордон України” № 393 від 25.06.99р., зареєстрований в Міністерстві юстиції України 29 липня 1999 р. за № 516/3809

46. Положення про провадження в справах про порушення митних правил: Затверджено наказом Державного митного комітету України № 205 від 4 листопада 1992 р.

47. Про персональні звання державної митної служби України: Постанова Верховної Ради України від 5 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 19. – Ст. 261.

48. Положення про застосування спеціальних засобів і зброї службовими особами митних органів: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 1993 р. № 426 // ЗП України. – 1993. – № 11. – Ст. 232.

49. Положення про порядок застосування вогнепальної зброї: Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. // Урядовий кур’єр. – 1992. – № 96-97.

50. Інструкція про атестацію посадових осіб митних органів України: Затверджена наказом Державної митної служби України від 5 березня 1997 р.

51. Положення про Управління власної безпеки і контролю: Затверджене наказом Державної митної служби України від 5 квітня 2000 р. № 192.

52. Дубиніна А. А., Сорокіна С. В. Зельніченко О.І. Митна справа: Підручник. — К.: «Центр учбової літератури», 2010. — 320 с.

53. Дьомін Ю. М., Дьоміна С. Ю., Железняк М. Н. та ін. Митне право України: Навчальний посібник /За заг. ред. Юлдашева О. Х. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 232 с.

54. Основи митної справи в Україні: підручник / За ред. П.В. Пашка. - К.: Знання, 2008. - 651 с.

55. Митне право України: навчальний посібник. За заг. ред. проф. В.В. Ченцова. – К.: – 2007. – 283 с.

56. Дубчак В.І., Мартинюк О.В. Митна справа: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 310с.

57. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Митна політика України: Підручник. – Одеса, 2001. – 256 с.

58. Шишка Р.Б., Сергієнко В.В. Митне право України: Навч. посібник. – Харків: Еспада, 2002. – 296 с.

59. Ківалов С. В., Кормич Б. А. Митна політика України: Підруч. — Одеса: Юр. літ-ра, 2002. — 255 с.

60. Дубиніна А. А., Сорокіна С. В. Основи митної справи в Україні: Навчальний посібник. — К.: ВД «Професіонал», 2003. — 259с

61. Терещенко С., Науменко В. Основи митного законодавства в Україні: Теорія та практика, К.: АТ «Август», 1999. — 296 с.

62. Настюк В.Я. , Шульга М.Г. Митне право України: Навчальний посібник / –Харків: Нац. юрид. акад. України, 2001. – 114 с.

63. Адміністративна відповідальність в Україні: Навчальний посібник / За заг. ред. А.Т. Комзюка. 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. – 112 с.
64. Шкарупа В.К., Щербина В.І. Правовий статус працівників митних органів України: Навчальний посібник. - Дніпропетровськ: АМСУ, 1999. – 72 с.
65. Основи митної справи: Навчальний посібник / За ред. П.В.Пашка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Т-во „Знання”, 2002. – 318 с.
66. Жорін Ф.Л. Правові основи митної справи в Україні (конспект курсу лекцій з програмних тем): Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 248 с.
67. Авер'янов В.Б., Крупчан О.Д. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування. – Харків: Право, 1998. – 37 с.
68. Комзюка А.Т., Погрібний О.О., Калюжний Р.А. та інш. Науково-практичний коментар Митного Кодексу України: Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова Єдність», 2008. – 757 с. //
69. Деркач Л.В. Українська митниця: вчора, сьогодні, завтра. – К.: ІАМУ Держмитслужби України, 1998. – 572 с.
70. Бабенко І. Митники проти контрабанди // Уряд. кур'єр. – 1999. – 12 травня.
71. Бондаренко С. Митна політика та її зв'язок з економічним становищем в Україні // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 39-45.
72. Ванжа А. Проблеми правового забезпечення митної служби в Україні // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 13-14.
73. Государський А.В. Митна служба як головний фактор захисту економічної незалежності України // Митна справа. – 2002. – № 3. – С. 27-30.
74. Гребельник О. Митна політика в умовах трансформації економічної системи // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 4. – С. 73-77.
75. Заяць В. Митне регулювання як джерело поповнення державного бюджету // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 27-37.
76. Каленський М. Митниця має сприяти зовнішній торгівлі та бути прозорою і прогнозованою // Уряд. кур'єр. – 2003. – 4 лютого.
77. Ківалов С.В., Кормич Б.А Митне право: система та динаміка розвитку // Митна справа. – 2002. – № 1. – С. 7-15.
78. Коломоєць Т.О. Штрафи як різновид санкцій майнового характеру у сфері митної справи // Митна справа. – 2002. – № 3. – С. 22-27.
79. Комзюк А.Т. Законодавство про адміністративні проступки: проблеми визначення сутності, завдань та системи // Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип.14. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. – С. 107-112.
80. Комзюк А.Т., Комзюк В.Т. Адміністративний примус як засіб здійснення митної справи в Україні // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 4. – С. 34-37.

81. Комзюк В.Т. Деякі проблемні питання застосування конфіскації предметів порушень митних правил // Вісник Університету внутрішніх справ. Спецвипуск. – Х.: Ун-т внутр. справ, 2000. – С. 28-30.
82. Комзюк В.Т. Особливості адміністративної відповідальності у сфері здійснення митної справи // Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип. 21. Ч. II. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2003. – С. 72-76.
83. Корнєва Т. Проблеми розвитку митного законодавства // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 10-13.
84. Коросташова І. Адміністративна відповідальність громадян за порушення митних правил під час переміщення транспортних засобів, номерних вузлів та агрегатів // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 14-18.
85. Ніколаєва Л. Удосконалення митного регулювання як необхідна передумова для вступу України до світової організації торгівлі // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 4. – С. 77-80.
86. Павлов А.П. Митні органи в Україні у ХХ ст. (історико-юридичний аналіз) // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 4. – С. 50-62.
87. Павлов А.П. Кадрове забезпечення митних органів України: організаційно-правові аспекти: Дис. канд. юрид. наук. – К., 2001. – 206 с.
88. Павлов А.П. Правові та історичні передумови організації митної справи в Україні // Митна справа. – 2002. – № 5. – С. 3-16.
89. Пахомов С.І. Деякі проблемні питання застосування митного законодавства України // Митна справа. – 2002. – № 3. – С. 47-50.
90. Пашко П.В., Маляревська О. Практика та перспективи митно-тарифного регулювання // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 37-39.
91. Педешко А.І. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Харків, 2000. – 20 с.
92. Педешко А.І. Деякі особливості застосування стягнень за порушення митних правил // Вісник Університету внутрішніх справ. Вип. 9. – Харків, 1999. – С. 140-144.
93. Педешко А.І. Технологія оформлення зовнішньоекономічних вантажів у пунктах пропуску через Державний кордон України // Вісник Запорізького юридичного інституту. Вип. 4. – Запоріжжя, 1999. – 144-148.
94. Пилипенко А.А. Правовий захист працівників митних органів України // Митна справа. – 2002. – № 5. – С. 27-31.
95. Соловков Ю. П. Митниця на порозі століття // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 14.
96. Спрощення митного контролю не означає його послаблення // Уряд. кур'єр. – 2003. – 6 лютого.
97. Тодошак О.В. Служба в митних органах України (адміністративно-правовий і соціально-правовий аспекти): Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Одеса, 2001. – 20 с.
98. Федотов О.П. Контроль за переміщенням наркотичних засобів,

психотропних речовин і прекурсорів // Митна справа. – 2002. – № 3. – С. 14-19.

99. Фисюк Г. Технологічна схема митного контролю ручного вантажу та багажу громадян, що перетинають кордон України пасажирськими потягами через залізничну станцію Вадул-Сірет // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 21-23.

100. Христенко С.Г. Особливості підбору кадрів для митних органів // Митна справа. – 2002. – № 3. – С. 20-21.

101. Шевченко В. Провадження у справах про порушення митних правил: проблеми та шляхи їх вирішення // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 4. – С. 81-84.

102. Щербина В. Питання правового статусу працівників митних органів України // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 6-10.

103. Юрса В.Р. Визначення митної вартості // Митна справа. – 2002. – № 5. – С. 53-57.

104. Як боротися проти порушень митних правил? Запитання-відповіді // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 2. – С. 46-52.

105. Авер'янов В.Б. Органи виконавчої влади в Україні / НАН України: Ін-т держави і права ім. Корещького. – К.: Ін. Юре, 1997. – 48 с.

106. На варті митних рубежів. Митна справа на Слобожанщині: 1660-1670-1992-2000 // Ред. рада: П. В. Пашко, О. Г. Даниленко та ін. — Х.: Каравела, 2000. — 190с.

107. Основи митної справи: Навчальний посібник / За ред. В. П. Пашка, К.: Знання, 2002. — 319с.

108. Терещенко С. С. Основи митного законодавства України: Навчальний посібник. — К.: АТ «Август», 2001. — 422с.

109. Терещенко С. С., Науменко В. П. Основи митного законодавства в Україні: Теорія та практика: Навчальний посібник. — К.: АТ «Август», 1990. — 280с.

110. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 696 с.

Допоміжна:

1. Дубініна А.А., Сорокіна С.В. Основи митної справи в Україні: Навчальний посібник. - К.: Професіонал, 2004. - 360 с.

2. Єгоров О. Функціональна система митно-тарифного регулювання на етапі інтеграції України до СОТ // Вісник АМСУ. - 2004. - №1. - С.3-12.

3. Жорін Ф.Л. Правові основи митної справи в Україні: Навчальний посібник. - К.: КНЕУ, 2001. - 241 с.

4. Мельник Т.М. Зовнішня торгівля України: стан та проблеми // Формування ринкових відносин в Україні. - 2004. - №2. - С. 20-24.

5. Митний кодекс України та нормативно-правові акти, що регулюють його застосування Упоряд.: П.В. Пашко, В.П. Науменко. Зб. док. - К.: Знання, 2004. - 1173 с.

6. Митне регулювання / Голомовзий В.М., Панкова Л.А., Григор'єв О.Ю. та ін. - Львів: Львівська політехніка, 2004. - 240 с.
7. Науменко В.П., Пашко П.В., Руссков В.А. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2006. - 394 с.
8. Митне оформлення товарів та транспортних засобів. Шершун А. А. Навчальний посібник -К.: Кондор, 2007 - 330с.
9. Митне регулювання. Владимиров К.М. Бардачев В. Ю. Навчальний посібник -К.: Кондор, 2006 - 335с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Пошукова система Google Академія (Google Scholar) - <http://scholar.google.com>
2. Сайт «Научная сеть» - <http://www.nature.ru/>
3. Сайт «Brain Maps» - <http://brain-maps.org/>
4. Сайт «Cyberleninka» - <https://cyberleninka.ru/>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. www.rada.gov.ua – сайт Верховної Ради України.
7. <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index> – сайт Верховної Ради України.
8. <http://www.president.gov.ua/> – сайт Президента України.
9. www.kmu.gov.ua – сайт Кабінету Міністрів України.
10. <http://www.kmu.gov.ua/control/> – сайт Кабінету Міністрів України.
11. <http://www.minjust.gov.ua> – Сайт Міністерства юстиції України.
12. <http://www.guds.gov.ua/control/uk/index> – сайт Національного агентства з питань державної служби України.
13. <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/> – сайт Державної митної служби України.
14. <http://www.pvu.gov.ua/control/uk/index/> – сайт Державної прикордонної служби України.
15. www.mvs.gov.ua – сайт Міністерства внутрішніх справ України.
16. www.nbuv.gov.ua – електронний каталог Національної бібліотеки України ім. Вернадського.
17. www.library.ukma.kiev.ua – електронний каталог наукової бібліотеки НаУКМА.
18. <http://zakon.nau.ua/> – сайт Професійної юридичної системи «ЗАКОН».
19. <http://www.s-quo.com/> – сайт Інформаційного юридичного порталу «Status-Quo».

Митні органи України на сьогодні представляють собою цілісну та збалансовану систему державних органів, створених з метою реалізації

митної політики України на міжнародній арені, організації діяльності по захисту економічних інтересів держави, сприяння розвитку зовнішньо економічним відносинам та міжнародній торгівлі.

В цій системі основним елементом, який визначає її дієздатність, спроможність реалізовувати завдання та виконувати передбачені Законами функції є працівники митних органів - посадові особи митної служби.

Від їх професіоналізму, залежить не тільки результати діяльності, а також імідж України у світовому просторі.

І в цьому сенсі вкрай важливим є діяльність кадрового апарату державного митного органу по підборі кандидатів на службу до митних органів, з підготовки спеціалістів високої кваліфікації та по забезпеченню правових та соціальних умов проходженням служби і реалізації наданих повноважень.

1. Поняття, принципи служби у митних органів України та правовий статус посадових осіб митної служби.

Правова держава потребує ефективного державного апарату, діяльність якого повністю спрямована на створення реальних умов для всебічного розвитку особи, покращення її матеріального і морального добробуту, захисту прав і законних інтересів і на цій підставі зміцнення економічних і правових основ держави та суспільства. Ефективність діяльності працівників митних органів України залежить від теоретично обґрунтованого і практично аргументованого закріплення в законодавстві їх правового статусу та правильного застосування на практиці цих норм, а також націленість суб'єктів на неухильне виконання вимог закону.

Відповідно до ст. 43 Конституції кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Конституція забезпечує реалізацію права на працю як шляхом роботи на підприємствах, в установах, організаціях різних форм власності і господарювання, так і шляхом вступу на державну службу. Частина 2 ст. 38 Конституції гарантує громадянам рівноправний доступ до державної служби.

Слід зауважити, що в органах і установах митної служби України зайняті працівники, правовий статус яких визначається різними нормативними актами. Так, ст. 3 Кодексу законів про працю України (КЗпП) вказує, що законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. Але правовий статус працівника митних органів України має свої особливості, які визначаються Митним кодексом, Законом України від 16 грудня 1993 р. «Про державну службу» та трудовим законодавством. У цілому всіх працівників митних органів можна поділити на три групи:

а) посадові особи митних органів, тобто особи, на яких Митним кодексом та Законом «Про державну службу» покладено здійснення митної справи, організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і які

обіймають посади, що передбачають присвоєння спеціальних звань;

б) службові особи митних органів, які обіймають посади, що передбачають присвоєння спеціальних звань, але на яких не поширюється дія Закону «Про державну службу»;

в) особи, які обіймають посади, що не передбачають присвоєння спеціальних звань і на яких в повному обсязі поширюється трудове законодавство України.

Відповідно до ст. 407 МК посадовими особами митної служби України є працівники митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, на яких цим Кодексом та іншими законами України покладено здійснення митної справи, організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і яким присвоєно спеціальні звання.

Посадовими особами митної служби України є: Голова Державної митної служби України та його заступники, керівники, їх заступники та працівники структурних підрозділів, а також інші працівники центрального апарату Держмитслужби, керівники та заступники керівників митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, керівники їх структурних підрозділів та працівники цих підрозділів, інші працівники, які на підставі Митного кодексу, Закону «Про державну службу», інших законів та нормативно-правових актів мають відповідні посадові повноваження щодо здійснення митної справи, інших організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і яким присвоєно спеціальні звання.

До другої категорії працівників митних органів можна віднести науково-педагогічних працівників, керівників та спеціалістів митних закладів освіти. Частина 2 ст. 419 МК вказує, що на цю категорію працівників митних органів поширюються обов'язки, права та пільги, встановлені для посадових осіб митної служби України.

Третю категорію працівників митних органів представляють робітники і службовці, які працюють за трудовим договором і на яких у повному обсязі поширюється трудове законодавство. Йдеться про технічний та обслуговуючий персонал (прибиральниці, електрики та ін.).

Положення, що будуть викладені у цьому розділі, переважно стосуватимуться посадових осіб митної служби України як найбільш чисельної частини працівників митних органів. Аналіз норм Митного кодексу дає підстави стверджувати, що посадові особи митного органу України є представниками державного органу. В преамбулі до Закону «Про державну службу» зазначається, що цей Закон визначає загальні засади діяльності, а також статус державних службовців, які працюють у державних органах та їх апараті. Враховуючи ту обставину, що посадові особи митного органу є представниками державного органу, вони визнаються державними службовцями. Такий висновок випливає з аналізу ст. 1 Закону «Про державну службу», яка визначає державну службу в Україні як професійну діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Ці особи є державними службовцями і мають

відповідні службові повноваження.

Посадові особи митних органів є державними службовцями і здійснюють свою трудову діяльність через інститут державної служби. Це твердження ґрунтується на нормі ч. 2 ст. 9 Закону «Про державну службу», де зазначається що регулювання правового становища державних службовців, які працюють в апараті органів митного контролю, здійснюється відповідно до цього Закону, якщо інше не передбачено законами України. Однак державний службовець митних органів — це не просто управлінський працівник, це особа, яка займає певну визначену законодавством соціальну і державно-правову позицію, а тому наділяється спеціальним правовим статусом. Вони наділяються державно-владними повноваженнями і можуть приводити в дію апарат державного примусу.

Повноваження посадових осіб митних органів визначають ті межі, в яких вони діють. Вони визначаються правами, обов'язками і обмеженнями, які надаються або покладаються на державного службовця митних органів. Повноваження посадових осіб, взяті в цілому, мають бути поділені на дві групи: ті, які вони мають разом з іншими трудящими (право на отримання роботи, оплату праці за її кількістю і якістю та ін.), тобто основні права і обов'язки, і ті, які надаються їм державою у зв'язку із заміщенням конкретної посади в державному органі.

Усі посадові особи митних органів України поділяються на дві основні категорії. Перша категорія — це категорія керівників, тобто це посадові особи митних органів, які очолюють відповідні органи, їх заступники, а також посадові особи, які очолюють окремі структурні підрозділи цих органів (служби, департаменти, управління, відділи, відділення, сектори). Ці посадові особи організують роботу конкретного митного органу або його підрозділу з виконання завдань, визначених державою. Це менеджери митного органу або управлінці. Але є в митних органах і категорія посадових осіб, яких умовно можна назвати представниками влади. Представники влади характеризуються тим, що вони: вступають у правові відносини не тільки в середині свого органу, а й із суб'єктами, що знаходяться поза ним (з громадянами, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, непідпорядкованими органами і установами); виступаючи в цих відносинах від імені держави, вони самі можуть безпосередньо застосовувати заходи, необхідні для виконання законних вимог, з якими вони виступають; в числі заходів, що застосовуються щодо не підлеглих їм осіб, можуть використовуватись і заходи примусового порядку. Треба також зазначити, що керівники митних органів наділяються вказаними публічними повноваженнями, а представники влади у митному органі управлінських повноважень не мають.

Загальні права, обов'язки і обмеження для всіх державних службовців закріплені у Законі «Про державну службу». Так, відповідно до ст. 11 цього Закону державні службовці мають такі основні права: користуватися правами і свободами, які гарантуються громадянам України Конституцією і законами України; брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах своїх повноважень рішень; одержувати від державних органів, підприємств, установ і організацій,

органів місцевого та регіонального самоврядування необхідну інформацію з питань, що належать до їх компетенції; на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян; вимагати затвердження керівником чітко визначеного обсягу службових повноважень за посадою службовця; на оплату праці залежно від посади, яку він займає, рангу, який йому присвоюється, якості, досвіду та стажу роботи; безперешкодно ознайомлюватись з матеріалами, що стосуються проходження державної служби, в необхідних випадках давати особисті пояснення; на просування по службі з урахуванням кваліфікації та здібностей, сумлінного виконання своїх службових обов'язків, участь у конкурсах на заміщення посад більш високої категорії; вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовців, звинувачень або підозри; на здорові, безпечні та належні для високопродуктивної роботи умови праці; на соціальний та правовий захист відповідно до його статусу; захищати свої законні права та інтереси у вищестоящих державних органах та у судовому порядку.

В ст. 10 зазначеного Закону передбачені основні обов'язки державних службовців. До них належать: додержання Конституції та інших актів законодавства України; забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції; недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина; безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників; збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню; постійне вдосконалення організації своєї роботи і підвищення професійної кваліфікації; сумлінне виконання своїх службових обов'язків, ініціатива і творчість в роботі.

Особливе значення в державно-владних повноваженнях мають обмеження, які встановлені для державних службовців під час вступу та проходження державної служби. Не можуть бути обраними або призначеними на посаду в державному органі та його апараті особи, які: визнані у встановленому порядку недієздатними; мають судимість, що є несумісною із зайняттям посади; у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, які є їх близькими родичами чи свояками. Державний службовець не має права скоювати корупційних діянь, передбачених статтями 1 і 5 Закону України від 5 жовтня 1995 р. «Про боротьбу з корупцією». Державні службовці не можуть брати участь у страйках та вчиняти інші дії, що перешкоджають нормальному функціонуванню державного органу. Законодавство встановлює спеціальні вимоги до етики державного службовця. Наприклад, він не може допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби чи негативно вплинути на репутацію державного службовця.

Митні органи України входять до системи державних органів, через яку проявляються і здійснюються форми діяльності держави. Той чи інший обсяг державної діяльності, що належить даному органу держави, або коло питань,

передбачених правовим актом, на вирішення яких цей державний орган уповноважений, називається компетенцією органу. Митні органи України безпосередньо здійснюють митну справу. Митна справа в Україні включає в себе встановлення порядку та організації переміщення через митний кордон України товарів і предметів, обкладення митом, оформлення, здійснення контролю та інших заходів щодо реалізації митної політики в Україні. Стаття 11 МК визначає основні завдання, які виконують митні органи, реалі-зуючи митну політику України: захист економічних інтересів України; контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи; забезпечення виконання зобов'язань, які випливають з міжнародних договорів України стосовно митної справи; митне оформлення та оподаткування товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України; боротьба з контрабандою, порушеннями митних правил та ін.

Посадові особи митних органів виконують спеціальні державні функції, мають особливий правовий статус, наділяються спеціальними правами і обов'язками. Для них законодавством встановлені особливі обмеження під час проходження служби. Насамперед вони мають спеціальні права, передбачені Митним кодексом. Стаття 409 МК вказує, що законні розпорядження та вимоги посадових осіб митної служби України є обов'язковими для виконання. Так, наприклад, відповідно до ст. 46 МК посадові особи митних органів з метою здійснення митного контролю мають право в межах наданої їм цим Кодексом та іншими законами компетенції безперешкодного доступу на територію чи в приміщення будь-якого підприємства незалежно від форми власності та підпорядкування, де знаходяться або можуть знаходитися товари, що підлягають митному контролю. Посадові особи мають право застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби, вогнепальну зброю у випадках і порядку, передбачених чинним законодавством, тощо.

Обов'язки посадових осіб митних органів визначаються Конституцією, Митним кодексом та іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, вони зобов'язані: захищати економічні інтереси України, вести боротьбу з контрабандою та іншими порушеннями митних правил; шанобливо ставитися до громадян, їх прав, свобод та законних інтересів, не принижувати честі і гідності громадян; своєчасно і точно виконувати накази і розпорядження керівників митних органів; чітко дотримуватись порядку і умов проходження служби в митних органах, не допускати вчинків, які порочать їх як державних службовців або дискредитують митну службу, додержуватися правил носіння форменого одягу; у службовій діяльності додержуватися норм професійної етики, бути чесним, об'єктивним і вільним від рішень політичних партій і масових громадських рухів; зберігати державну і службову таємницю, службову документацію, табельну зброю та спеціальні засоби захисту, особисті митні забезпечення, службові посвідчення; раціонально, ефективно та економно використовувати матеріальні і фінансові ресурси; бути взірцем у виконанні службових обов'язків, проявляти творчу ініціативу, високу культуру, професіоналізм, витримку й тактовність в роботі; постійно вдосконалювати свої професійні знання, вміння і навички, підвищувати свій культурний рівень.

Обмеження, пов'язані з проходженням служби в митних органах відповідно до ч. 3 ст. 16 Закону «Про державну службу», можуть встановлюватися виключно законодавчими актами України. Відповідно до ст. 414 МК посадові особи митної служби України не можуть бути членами політичних партій. Проте у митних органах України можуть створюватись та діяти громадські об'єднання, які не переслідують політичної мети (наприклад, профспілки або ветеранські організації). Крім того, посадові особи митної служби України не мають права організовувати страйки і брати участь у них, вчиняти інші дії, що перешкоджають нормальному функціонуванню митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій.

Митне законодавство встановлює суттєві обмеження для посадових осіб щодо зайняття підприємницькою діяльністю та роботою близьких родичів. Ст. 415 МК вказує, що посадові особи митної служби України не мають права: займатися будь-якою підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності та медичної практики); входити самотійно, через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що займаються підприємницькою діяльністю; бути повіреним третіх осіб у митних справах; використовувати своє службове становище для будь-якого не передбаченого законодавством України сприяння юридичним і фізичним особам у здійсненні ними зовнішньоекономічної та іншої підприємницької діяльності.

Запровадження до Митного кодексу таких жорстких норм щодо зайняття підприємницькою діяльністю є необхідним та виправданим, оскільки посадові особи митної служби при виконанні службових обов'язків мають широкі повноваження з питань надання дозволу або заборони здійснення тих чи інших дій учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Ці обмеження встановлено в розвиток положень ст. 5 Закону «Про боротьбу з корупцією».

Важливою, але неоднозначною, є норма ст. 416 МК щодо обмеження в роботі, яка пов'язана із здійсненням контролю за роботою близьких родичів. Посадові особи митних органів не можуть обіймати посади, перебування на яких передбачає прийняття рішень з питань діяльності підприємств — митних брокерів, митних перевізників, власників митних ліцензійних складів та складів тимчасового зберігання, а також мати службові відносини з такими підприємствами, якщо у штаті цих підприємств перебувають близькі родичі зазначених посадових осіб. Ці положення Митного кодексу значно розширюють обмеження, встановлені у ст. 12 Закону «Про державну службу», де зазначено, що не можуть бути обраними або призначеними на посаду в державному органі та його апараті особи, які у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, які є їх близькими родичами чи свояками. Така заборона цілком виправдана, бо до певної міри протидіятиме корупційним проявам серед посадових осіб митної служби.

Громадяни, які приймаються до митних органів, підписують зобов'язання

про дотримання обмежень, пов'язаних з проходженням митної служби.

Визначення державно-владних повноважень посадових осіб митних органів безпосередньо пов'язані з питаннями юридичної відповідальності. Ці питання врегульовані для посадових осіб митних органів у абзаці 2 п. 2 Дисциплінарного статуту митної служби України, затвердженого 6 вересня 2005 р. У ньому зазначено, що за неправомірні рішення, дії або бездіяльність посадові особи митної служби несуть дисциплінарну, адміністративну або іншу відповідальність згідно із законами.

В пункті 19 Положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 лютого 1993 р. № 97, зазначається, що за порушення трудової дисципліни, недбале та несумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків посадові особи митних органів несуть відповідальність відповідно до законодавства України. У пункті 20 цього Положення вказується, що за вчинені злочини посадові особи митних органів притягуються до відповідальності згідно з кримінальним законодавством України.

Аналіз вказаних вище норм дає підстави стверджувати, що посадові особи митних органів при виконанні своєї службової функції несуть кримінальну, адміністративну, матеріальну і дисциплінарну відповідальність.

2. Порядок відбору та проходу служби в митних органах

В частині 1 ст. 410 МК зазначається, що порядок і умови прийняття на службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, порядок та умови проходження служби, просування посадових осіб по службі, оплати та стимулювання праці в митних органах, спеціалізованих митних установах та організаціях визначаються законодавством України.

Стаття 412 МК визначає порядок прийняття на службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій. На службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій приймаються громадяни України, які досягли 18-річного віку і здатні за своїми діловими і моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на митну службу України.

Законодавство про службу в митних органах, спеціалізованих митних установах та організаціях визначає декілька критеріїв для відбору кандидатів. По-перше, ці критерії стосуються власне самої особи претендента на службу в митних органах. Зокрема, проходити службу в митних органах можуть виключно громадяни України, які досягли 18-річного віку, незалежно від їх походження, соціального і майнового стану, расової і національної приналежності, статі, політичних поглядів, релігійних переконань та місця проживання. Митне законодавство встановлює досить жорсткі критерії, що стосуються судимості особи. Так, відповідно до ч. 2 ст. 412 МК не можуть бути прийняті на службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину. Законодавством встановлюються й інші обмеження, пов'язані з прийняттям на службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій.

Зокрема, не приймаються на службу в митні органи особи, які: визнані у встановленому порядку недієздатними; займатимуть посади, перебування на яких передбачає прийняття рішень з питань діяльності підприємств, а також службові зносини з такими підприємствами, якщо у штаті цих підприємств перебувають близькі родичі зазначених посадових осіб; у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі своїм близьким родичам чи своякам та ін. По-друге, ці критерії стосуються професійної підготовки претендента на службу в митних органах. В основному такі критерії містяться у Кваліфікаційному довіднику посад митної служби України. Проте можна навести й примірний перелік загальних критеріїв оцінки претендентів на посади в митних органах. Професійну компетентність претендента визначають: професійні знання, професійні вміння й навички, уміння формулювати точку зору (усно, письмово), готовність до дій (ініціативність), оперативність мислення, працездатність і витривалість, самостійність, відповідальність, творчість у вирішенні поставлених завдань та ін. Критерії, що характеризують морально-ділові якості особи, такі: рівень загальної культури, стиль спілкування з людьми, схильність до співробітництва з колегами та керівництвом, дисциплінованість тощо.

Прийняття на службу в митні органи, спеціалізовані митні установи та організації на посади державних службовців здійснюється, як правило, на основі конкурсного відбору. Порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 169.

Особи для прийняття на службу в митні органи, спеціалізовані митні установи та організації подають документи і відомості, передбачені законодавством України. Забороняється вимагати від кандидатів на державну службу в митних органах відомості та документи, подання яких не передбачено законодавством України.

Відповідно до ч. 1 ст. 412 МК з прийняттям на службу може бути встановлено випробування строком до шести місяців з метою перевірки відповідності особи роботі, яка їй доручається. Конкретний термін випробування встановлюється залежно від професійного рівня особи і посади, на яку вона прийнята. Як правило, за результатами випробування приймається рішення про первинну атестацію працівника та присвоєння спеціального звання. Випробування не встановлюється для осіб, які вступають на службу в митні органи на конкурсній основі, випускників митних закладів освіти та інших вищих закладів освіти, в яких здійснюється підготовка фахівців для митної служби України, а також інших категорій осіб, визначених чинним законодавством.

Стаття 413 МК встановлює два різновиди морально-правових зобов'язань, що приймають посадові особи митної служби України: Присяга та урочисте зобов'язання. Особи, які вперше зараховуються на посади державної служби у митних органах, спеціалізованих митних установах та організаціях, приймають Присягу державного службовця. Державний службовець підписує текст Присяги, який зберігається в особовій справі працівника. Про прийняття Присяги робиться відповідний запис у трудовій книжці.

Працівники, яким вперше присвоюється спеціальне звання митної служби України, приймають урочисте зобов'язання. Прийняття зобов'язання здійснюється, як правило, одночасно з оголошенням наказу про присвоєння спеціального звання в урочистій обстановці на загальних зборах колективу митного органу. Процедура прийняття урочистого зобов'язання визначається Державною митною службою України.

Частина 4 ст. 410 МК встановлює такі спеціальні звання, що присвоюються посадовим особам митної служби України відповідно до займаних посад і стажу роботи:

- дійсний державний радник митної служби;
- державний радник митної служби 1 рангу;
- державний радник митної служби 2 рангу;
- державний радник митної служби 3 рангу;
- радник митної служби 1 рангу;
- радник митної служби 2 рангу;
- радник митної служби 3 рангу;
- інспектор митної служби 1 рангу;
- інспектор митної служби 2 рангу;
- інспектор митної служби 3 рангу;
- інспектор митної служби 4 рангу;
- інспектор митної служби;
- молодший інспектор митної служби;
- курсант.

Порядок присвоєння спеціальних звань працівникам митних органів визначається Положенням про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 р. № 900.

Відповідно до ч. 10 ст. 410 МК посадові особи митної служби України мають єдиний формений одяг з відповідними знаками розрізнення. Зразки форменого одягу, норми забезпечення ним та строки його експлуатації затверджуються Кабінетом Міністрів України, а правила носіння — Державною митною службою України. Формений одяг видається безплатно. В розвиток положень Митного кодексу щодо форменого одягу посадових осіб митної служби прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2002 р. № 1988 «Про затвердження зразків форменого одягу посадових осіб митної служби України, їх опису, норм забезпечення і термінів експлуатації».

Посадові особи митної служби України проходять атестацію. Частина 3 ст. 410 МК вказує, що порядок проведення атестації визначається Кабінетом Міністрів України. Відповідно до цієї норми закону постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2002 р. № 1984 затверджено Порядок проведення атестації посадових осіб митної служби. Відповідно до цього Порядку атестація посадових осіб митної служби проводиться з метою підвищення ефективності їх діяльності та відповідальності за доручену справу. Встановлюється три види атестації — первинна, періодична та позачергова. Первинна атестація проводиться не раніше ніж через два місяці і

не пізніше ніж через шість місяців після зарахування на посаду перед допуском до самостійного виконання службових обов'язків та присвоєнням первинного спеціального звання. Періодичній атестації підлягають посадові особи, що обіймають посади не менше одного року, а також ті, які внаслідок організаційних змін обіймають посади менше одного року, якщо їх посадові обов'язки суттєво не змінилися. Позачергова атестація проводиться за рішенням керівника митного органу, спеціалізованої митної установи, організації в разі допущення суттєвих недоліків у роботі, порушення урочистого зобов'язання посадової особи митної служби.

Просування посадових осіб по службі здійснюється шляхом зайняття більш високої посади на конкурсній основі, крім випадків, коли інше встановлено законодавством, та шляхом присвоєння їм більш високого спеціального звання. Переважне право на просування по службі мають працівники, які досягли найкращих результатів у роботі, виявляють ініціативність, постійно підвищують свій професійний рівень та зараховані до кадрового резерву. Переміщення по службі посадових осіб митних органів здійснюється за необхідністю з метою забезпечення ефективного функціонування митних органів та більш доцільного використання, з урахуванням їх морально-ділових якостей і організаторських здібностей, результатів роботи і атестації, авторитетності в колективі та повинні бути мотивованими і обумовленими інтересами служби. Для заміщення посад посадових осіб митних органів, а також просування по службі створюється кадровий резерв. Кадровий резерв формується із працівників митних органів, працівників інших міністерств та відомств, випускників вищих закладів освіти та інших осіб, визначених законодавством. Порядок формування і організація роботи з кадровим резервом визначається Державною митною службою України.

Відповідно до ст. 411 МК тривалість робочого часу посадових осіб митних органів визначається відповідно до законодавства України про працю. Відповідно до ст. 50 КЗпП нормальна тривалість робочого часу посадових осіб митної служби становить 40 годин на тиждень. Для виконання невідкладних заходів з митного контролю, митного оформлення, боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил та інших службових завдань посадові особи митних органів України за розпорядженням керівника митного органу або його заступника можуть залучатися до роботи в надурочний, а також у нічний час, у святкові і неробочі дні. Оплата праці посадових осіб митних органів України у надурочний, нічний час, а також у святкові і неробочі дні провадиться відповідно до чинного законодавства.

Для працівників митних органів встановлюється, як правило, п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями. Тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку, які затверджуються трудовими колективами за поданням керівника митного органу та профспілкового комітету на основі типових правил або графіками змінності, які затверджує керівник митного органу за погодженням з профспілковим комітетом з додержанням установленної тривалості робочого тижня.

З урахуванням специфіки роботи деяких підрозділів (наприклад, на

безперервно діючих митних постах та пунктах пропуску на кордоні), де за характером умов роботи запровадження п'ятиденного робочого тижня є неможливим або недоцільним, і відповідно не може бути додержана щоденна або щотижнева тривалість робочого часу, встановлюється за погодженням з профспілковим комітетом митного органу змінний режим роботи із запровадженням підсумованого обліку робочого часу з тим, щоб тривалість робочого часу за обліковий період (місяць, рік) не перевищувала нормального числа робочих годин. При цьому працівники чергуються в змінах рівномірно в порядку, встановленому Правилами внутрішнього трудового розпорядку митного органу. Перехід з однієї зміни в іншу, як правило, має відбуватися через кожний робочий тиждень в години, визначені графіками змінності.

Частина 2 ст. 410 МК зазначає, що в митній службі України діє Дисциплінарний статут, який затверджується законом. Ефективність дії цього нормативного акта безпосередньо залежить від прийняття іншого важливого закону, а саме — Закону «Про митну службу України». Проте перспективи прийняття цього важливого нормативного акта дуже примарні.

Працівники митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій можуть бути звільнені зі служби з підстав, передбачених КЗпП, ст. 30 Закону «Про державну службу», ст. 28 Дисциплінарного статуту митної служби України. Необхідно зауважити, що підстави звільнення, передбачені Законом «Про державну службу» та Дисциплінарним статутом митної служби України, можуть бути застосовані виключно до посадових осіб митних органів.

3. Правовий та соціальний захист працівників митних органів України

Глава 65 МК встановлює гарантії правового захисту працівників митної служби України. Під правовим захистом державного службовця слід розуміти систему правових гарантій їх правового статусу, що закріплена в законодавчих та підзаконних актах, а також діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо їх реалізації, спрямовану на забезпечення недоторканності державного службовця, можливості здійснення ним своїх прав, виконання обов'язків і ліквідації наслідків їх порушень шляхом застосування правового примусу¹. Стаття 422 МК визначає правові гарантії захисту життя, здоров'я і майна посадових осіб митної служби України. Посадові особи митної служби України перебувають під захистом закону. Захист життя, здоров'я, честі, гідності, майна цих посадових осіб та членів їхніх сімей від злочинних посягань, інших протиправних дій здійснюється відповідно до Закону України від 23 грудня 1993 р. «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та забезпечується мірами відповідальності, передбаченими Кримінальним кодексом та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Заходи правового захисту посадових осіб митної служби можна поділити на два різновиди: заходи правового захисту працівників, що здійснюються підрозділами митних органів або громадськими організаціями працівників, — внутрішні заходи; спеціальні заходи забезпечення безпеки працівників митних органів, що здійснюються спеціально уповноваженими державними органами, — зовнішні заходи.

До першої групи заходів слід віднести заходи, що здійснюються юридичними підрозділами та підрозділами внутрішньої безпеки митних органів. Відповідно до Положення про юридичну службу регіональної митниці, митниці, спеціалізованої митної установи, організації, затвердженого наказом Державної митної служби України від 14 лютого 2006 р. № 112, на ці підрозділи покладається обов'язок надавати працівникам митних органів юридичні консультації, у тому числі з питань забезпечення безпеки, захисту життя, здоров'я, честі, гідності, майна цих осіб та членів їхніх сімей від злочинних посягань, інших протиправних дій. Систему заходів, які проводять підрозділи внутрішньої безпеки митних органів у взаємодії з правоохоронними органами, що спрямовані на захист посадових осіб митної служби і членів їх сімей, передбачено наказом Державної митної служби України від 10 червня 2005 р. № 511 «Про затвердження Положення про Департамент внутрішньої безпеки Державної митної служби України та підрозділи внутрішньої безпеки митної служби України». Пункт 2.1.8 зазначеного наказу визначає, що одним із основних завдань сектора внутрішньої безпеки митного органу є участь у розробці та реалізації системи заходів, які проводяться у взаємодії з правоохоронними органами, спрямованих на захист посадових осіб митного органу і членів їх сімей від злочинних посягань на життя та здоров'я у зв'язку з їх службовою діяльністю.

Крім зазначених вище підрозділів митних органів, захисні функції стосовно працівників митних органів здійснюють і професійні спілки, які на законних підставах створюються в цих державних органах. Відповідно до ст. 19 Закону України від 15 вересня 1999 р. «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» профспілки, їх об'єднання здійснюють представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, а також іншими об'єднаннями громадян.

Відповідно до ст. 2 Закону «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» працівники митних органів підлягають державному захисту від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на їх життя, здоров'я, житло і майно та їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю. Стаття 15 цього Закону визначає державний орган, який здійснює заходи забезпечення безпеки щодо працівників митної служби та їх близьких родичів — це органи внутрішніх справ.

Для забезпечення безпеки працівників митних органів та їх близьких родичів, недоторканності житла, а також збереження їх майна з урахуванням конкретних обставин можуть застосовуватися відповідно до законодавства такі заходи: особиста охорона, охорона житла і майна; видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; встановлення телефону за місцем проживання; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку; забезпечення конфіденційності даних про об'єкти захисту; переведення на іншу роботу,

направлення на навчання, заміна документів, зміна зовнішності, переселення в інше місце проживання.

Підстави і приводи дня вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки визначені у ст. 13 Закону «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Підставою для вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки є дані, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю або майну. Відповідно до абз. 3 п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 18 червня 1999 р. № 10 «Про застосування законодавства, що передбачає державний захист суддів, працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у судочинстві» реальність загрози встановлюється в кожному окремому випадку виходячи з конкретних обставин з урахуванням як об'єктивного, так і суб'єктивного критеріїв (змісту, часу, способу, інтенсивності погрози, даних, що характеризують особу, яка її висловлює, стосунків останньої з особою, якій погрожують).

Приводом для вжиття спеціальних заходів забезпечення безпеки працівників митних органів та їх близьких родичів може бути: заява працівника або його близького родича; звернення керівника відповідного державного органу; отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, які підлягають захисту.

Одним із різновидів правового захисту, передбаченого митним законодавством, є самозахист працівників митних органів, тобто застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї у разі злочинних посягань та інших протиправних дій щодо них.

Відповідно до ст. 423 МК фізична сила, спеціальні засоби та зброя застосовуються посадовими особами митної служби України лише у випадках, передбачених цим Кодексом. За законодавством України з метою забезпечення виконання вимог, розпоряджень, що добровільно не виконуються, для власної безпеки і припинення протиправних дій правопорушників посадові особи митних органів під час виконання службових обов'язків мають право, крім спеціальних засобів і вогнепальної зброї, застосовувати фізичний вплив, що передбачено в ст. 424 МК. Посадові особи митної служби України мають право застосовувати наручники, гумові кийки, сльозоточиві речовини, обладнання для відкриття приміщень, засоби для примусової зупинки транспортних засобів та інші спеціальні засоби під час виконання службових обов'язків. Стаття 425 МК визначає випадки застосування спеціальних засобів, що зменшує для посадових осіб митних органів ймовірність заподіяння їм тілесних ушкоджень або іншої шкоди для здоров'я. Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обстановки, що складається, характеру правопорушення і особи правопорушника.

Відповідно до ст. 426 МК під час виконання службових обов'язків окремим категоріям посадових осіб митної служби України, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, надається право зберігати, носити вогнепальну зброю. Порядок застосування вогнепальної зброї посадовими особами митної служби України регулюється положенням, яке

затверджується Кабінетом Міністрів України. Перелік спеціальних засобів, вогнепальної зброї та набоїв до неї, що надаються для використання посадовими особами митної служби України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2002 р. № 1953.

Посадові особи митних органів як крайній захід мають право застосовувати зброю для відбиття групового чи збройного нападу на них або окремих громадян, якщо їхньому життю та здоров'ю загрожує небезпека. Застосування вогнепальної зброї є крайньою мірою. Посадові особи застосовують вогнепальну зброю, коли правопорушник вчиняє збройний опір або іншим чином ставить під загрозу життя та здоров'я працівників митних органів та оточуючих людей. За неправомірне застосування спеціальних засобів і зброї посадові особи митних органів несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

Юридична відповідальність за посягання на життя, здоров'я, честь, гідність та майно працівників митних органів не передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення. Відсутність адміністративно-правових санкцій за протиправні посягання на життя, здоров'я, честь, гідність та майно працівників митних органів суттєво впливає на рівень правового захисту цієї категорії громадян. До деякої міри ці проблеми вирішує Кримінальний кодекс (КК) України, який встановлює кримінальну відповідальність за вказані вище діяння: у ст. 345 «Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу», ст. 347 «Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу», ст. 348 «Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця», ст. 349 «Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника». Захист честі, гідності та ділової репутації працівників митних органів здійснюється відповідно до цивільного законодавства.

Соціальний захист державних службовців — це сукупність нормативно закріплених економічно-матеріальних гарантій, що надають їм додаткові пільги чи права та забезпечують механізм реалізації і захисту цих пільг і прав. Об'єктом соціального захисту державного службовця є майнова сфера, тобто матеріальні блага та послуги, які надаються державою з метою забезпечення для даної соціально-професійної групи всієї повноти прав громадян держави та компенсації обмежень та заборон, що випливає з умов проходження державної служби.

Соціальному захисту працівників митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій присвячено главу 67 МК. Відповідно до ч. 1 ст. 427 МК держава гарантує посадовим особам митної служби України соціальний захист і матеріально-побутове забезпечення. Матеріально-побутове забезпечення посадових осіб митної служби включає: оплату праці працівників митних органів та їх житлове забезпечення.

Стаття 428 МК встановлює гарантії оплати праці посадових осіб митної служби України. Держава гарантує оплату праці посадових осіб митної служби України з метою створення достатніх матеріальних умов для

незалежного і сумлінного виконання ними службових обов'язків. Грошове забезпечення посадових осіб митної служби України складається з грошового утримання, яке включає в себе посадовий оклад і щомісячні надбавки за спеціальне звання та вислугу років, та доплат і надбавок до грошового утримання, а також інших видів додаткових виплат. На виконання положень Митного кодексу щодо гарантій оплати праці працівників митної служби 31 травня 2006 р. прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 767 «Про умови оплати праці посадових осіб та працівників митної служби», у якій визначено конкретні різновиди та розміри грошового забезпечення посадових осіб та оплати праці працівників митної служби. Для реалізації положень закону та зазначеної постанови наказом Державної митної служби України від 22 червня 2006 р. № 523 затверджено Порядок установа надбавок посадовим особам та працівникам митної служби. Преміювання працівників митних органів здійснюється відповідно до Положення про преміювання посадових осіб та працівників митної служби, затвердженого наказом Державної митної служби України від 22 червня 2006 р. № 525. Зазначена постанова, крім того, передбачає виплату посадовим особам митної служби матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань та допомоги на оздоровлення в розмірах, що не перевищують середньомісячної заробітної плати посадової особи.

Порядок житлового забезпечення посадових осіб митної служби України визначено у ст. 429 МК. Посадові особи митної служби України, які потребують поліпшення житлових умов, мають право на першочергове одержання житла. Таке право зберігається за посадовими особами митної служби України після виходу на пенсію за наявності у них стажу служби в митній службі України 20 і більше років. Митні органи, спеціалізовані митні установи та організації можуть мати відомчий житловий фонд, що формується в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Посадові особи митної служби України мають право на одержання за місцем проживання або роботи безпроцентної позики на індивідуальне або кооперативне житлове будівництво та обзаведення домашнім господарством на строк до 20 років з погашенням 50 відсотків одержаної позики за рахунок бюджетних коштів.

Постановою Ради Міністрів УРСР від 4 лютого 1988 р. № 37 затверджено Перелік категорій працівників, яким може бути надано службові жилі приміщення, зокрема службовим особам митних органів. До цього Переліку віднесені: інспектори-кіно-логи регіональних митниць, митниць; інспектори (водії оперативних транспортних засобів), головні інспектори, головні спеціалісти Держмитслужби, регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних управлінь та організацій; начальники управлінь, відділів, служб, відділень та їх заступники, начальники секторів, головні бухгалтери, заступники головних бухгалтерів Держмитслужби, регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних управлінь та організацій; начальники регіональних митниць, митниць, митних постів, спеціалізованих митних управлінь та організацій і їх заступники; заступники, радники та помічники Голови Держмитслужби; ректори і проректори, директори та їх заступники,

начальники, професори і доценти, старші викладачі факультетів та кафедр навчальних закладів.

Положення про порядок надання службових жилих приміщень і користування ними в митних органах України затверджено наказом Державної митної служби України від 8 січня 2000 р. № 60. Цим положенням передбачено, що службові жилі приміщення призначаються для заселення громадянами, які у зв'язку з характером їх трудових відносин повинні проживати за місцем роботи або поблизу від нього. Через це зазначені приміщення мають знаходитися у безпосередній близькості від дільниці, яка ними обслуговується (їх робочого місця). Службові жилі приміщення надаються за рішенням адміністрації митного органу, у віданні якого ці приміщення знаходяться, затвердженим виконавчим комітетом районної, міської, районної в місті ради, на території якої знаходиться відповідний орган. Працівники, які проживають у службових жилих приміщеннях і потребують поліпшення житлових умов, можуть, за їх бажанням, забезпечуватися іншими службовими жилими приміщеннями. Працівники, що припинили трудові відносини з установою за власним бажанням, підлягають виселенню із службового жилого приміщення з усіма особами, які з ними проживають, без надання іншого жилого приміщення. Виселення провадиться в судовому порядку.

Законодавство України встановлює низку важливих юридичних гарантій соціального захисту працівників митних органів у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, старості та інших обставин. Нормативною основою цих гарантій є: Конституція, Митний кодекс, Закон України від 5 листопада 1991 р. «Про пенсійне забезпечення», Закон України від 22 жовтня 1993 р. «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Закон України від 16 грудня 1993 р. «Про державну службу», Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р., Закон України від 23 вересня 1999 р. «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», Закон України від 18 січня 2001 р. «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням», Закон України від 9 липня 2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», постанова Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. № 678 «Про затвердження Порядку здійснення компенсації шкоди, заподіяної працівникам митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій під час виконання або пов'язаної з виконанням ними службових обов'язків».

Право працівників митних органів на пенсійне забезпечення закріплено у ст. 430 МК та інших нормативно-правових актах. Пенсійне законодавство передбачає такі різновиди пенсій працівників митних органів: пенсії за віком працівників митних органів; пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою); пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Пенсійне забезпечення посадових осіб митної служби України здійснюється відповідно до умов і порядку, встановлених Законом «Про державну службу». Пенсія державним службовцям, в тому числі посадовим особам митних органів, виплачується за рахунок держави. На одержання пенсії державних службовців мають право особи, які досягли встановленого законодавством України пенсійного віку: чоловіки — 60 років, жінки — 55 років, за наявності загального трудового стажу для чоловіків — не менше 25 років, для жінок — не менше 20 років, у тому числі стажу державної служби — не менше 10 років. Зазначеним особам призначаються пенсії в розмірі 80 відсотків від суми їх посадового (чинного) окладу з урахуванням надбавок, передбачених Законом «Про державну службу», без обмеження граничного розміру пенсії. За кожний повний рік роботи понад 10 років на державній службі пенсія збільшується на один відсоток заробітку, але не більше 90 відсотків посадового (чинного) окладу з урахуванням надбавок. Такі умови одержання пенсії встановлені для осіб, що виходять на пенсію з посади державного службовця. Інші категорії громадян, що претендують на отримання пенсії державного службовця, повинні мати загальний стаж державної служби не менше 20 років. Пенсія державному службовцю виплачується у повному розмірі незалежно від його заробітку (прибутку), одержуваного після виходу на пенсію. Посадова особа митного органу, звільнена з державної служби у зв'язку з засудженням за умисний злочин, вчинений з використанням свого посадового становища, або вчиненням корупційного діяння, позбавляється права на одержання пенсії, передбаченої цією статтею. У таких випадках пенсія державному службовцю призначається на загальних підставах.

Пенсійне забезпечення працівників митних органів, спеціалізованих митних установ, організацій, які не є посадовими особами, здійснюється на загальних підставах і відповідно до законодавства України про пенсійне забезпечення.

Важливою гарантією соціального захисту працівників митних органів є забезпечення їх медичним обслуговуванням, оздоровленням та реабілітацією. Насамперед слід зазначити, що Державна митна служба України не має власної системи закладів охорони здоров'я працівників митних органів. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне страхування від 14 січня 1998 р. передбачають різні види соціальних послуг та матеріального забезпечення, що надаються працівникам митних органів як громадянам України.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 240-р «Про розроблення проектів нормативно-правових актів з питань підвищення престижу державної служби та забезпечення соціального захисту державних службовців, яких звільнено за станом здоров'я» розроблено Положення про проведення щорічного профілактичного медичного огляду державних службовців, затверджене спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України, Головного управління державної служби України та Державного управління справами від 18 лютого 2003 р. № 75/24/1. Це Положення встановлює єдиний порядок організації та проведення щорічних

профілактичних медичних оглядів державних службовців у визначених закладах охорони здоров'я. Метою проведення медичного огляду є визначення стану здоров'я державних службовців та проведення профілактичних і лікувальних заходів.

Щорічне реабілітаційне та санаторно-курортне лікування працівників митних органів має забезпечувати послідовність попереднього лікування у госпіталях, лікарнях, поліклініках і амбулаторіях. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 травня 2000 р. № 245-р було підтримано пропозицію Державної митної служби України про передачу в оренду терміном на 49 років цілісного майнового комплексу медичного реабілітаційного центру «Перлина» (м. Ялта) професійній спілці працівників митних органів України. Таким чином, професійна спілка може всебічно та повно надавати можливість працівникам митних органів проходити медико-психологічну та санаторно-курортну реабілітацію у МРЦ «Перлина».

Державне соціальне страхування працівників митних органів у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності є важливою гарантією соціального захисту цієї категорії працівників. Стаття 34 Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» встановлює такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг: допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною); допомога по вагітності та пологах; допомога при народженні дитини; допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві); забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на санаторно-курортне лікування застрахованим особам та членам їх сімей, до дитячих оздоровчих закладів та ін.). Стаття 35 зазначеного Закону визначає страхові випадки, умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності. Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу) у разі настання в неї одного з таких страхових випадків: тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві; необхідності догляду за хворою дитиною; необхідності догляду за хворим членом сім'ї; догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 16 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною; карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби; тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу; протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства; санаторно-курортного лікування.

Компенсаційні виплати та відшкодування збитків у разі заподіяння каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, пов'язаних із виконанням службових обов'язків, працівникам митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій передбачає ст. 431 МК. Спеціально уповноважений центральний

орган виконавчої влади в галузі митної справи відповідно до законодавства України компенсує працівникам митних органів шкоду, заподіяну їм каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням службових обов'язків.

Порядок здійснення компенсації шкоди, заподіяної працівникам митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій під час виконання або пов'язаної з виконанням ними службових обов'язків, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. № 678. Цей Порядок визначає механізм, умови і розміри здійснення за рахунок Державного бюджету України компенсації шкоди в разі загибелі, інвалідності або іншого ушкодження здоров'я працівника митного органу, спеціалізованої митної установи чи організації, що сталися внаслідок нещасного випадку або були заподіяні йому умисно під час виконання чи були пов'язані з виконанням таким працівником службових обов'язків. Розмір компенсації шкоди потерпілому працівнику митного органу залежить від характеру цієї шкоди:

1) у разі загибелі працівника його спадкоємцям виплачується різниця між 10-річною сумою середньомісячного заробітку (грошового забезпечення) постраждалого за останньою посадою на день нещасного випадку та сумою, виплаченою Фондом соціального страхування від нещасних випадків за цим нещасним випадком;

2) у разі інвалідності працівника — залежно від ступеня втрати працездатності при встановленні інвалідності як різниця між 5-річною для I групи, 4-річною — для II групи, 3-річною — для III групи середньомісячною заробітною платою (грошовим забезпеченням) постраждалого за останньою посадою на день нещасного випадку та сумою, виплаченою Фондом соціального страхування від нещасних випадків за цим нещасним випадком;

3) у разі іншого ушкодження здоров'я працівника внаслідок нещасного випадку — як різниця між середньомісячним заробітком (грошовим забезпеченням) постраждалого на останній робочий день перед встановленням втрати ним професійної працездатності за кожний відсоток втрати професійної працездатності та сумою, виплаченою Фондом соціального страхування від нещасних випадків за цим нещасним випадком. Повторна виплата компенсації шкоди за тим же нещасним випадком (у разі зміни ступеня втрати працездатності постраждалим тощо) проводиться з вирахуванням суми коштів, сплачених раніше.

Відповідно до ст. 21 Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» у разі настання страхового випадку Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний у встановленому законом порядку своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові митних органів внаслідок ушкодження його здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які перебували на його утриманні: допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності; страхові виплати втраченого заробітку (або відповідної його

частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності (щомісячна страхова виплата); одноразову допомогу в разі стійкої втрати працездатності або смерті потерпілого (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого); пенсію по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; пенсію у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання; грошову суму за моральну шкоду за наявності факту заподіяння цієї шкоди потерпілому; допомогу дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності; страхові виплати на медичну та соціальну допомогу.

Законодавство України гарантує їй соціальний захист членів сім'ї працівника митних органів. Відповідно до ст. 432 МК у разі загибелі працівника митного органу, спеціалізованої митної установи, організації під час виконання ним службових обов'язків непрацездатним членам сім'ї загиблого, які перебували на його утриманні, органами соціального захисту щомісячно виплачується компенсація в розмірі різниці між частиною грошового забезпечення загиблого, що припадала на їх частку, і призначеною пенсією у зв'язку з втратою годувальника без урахування одноразової допомоги. Крім того, Закон «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» гарантує виплату пенсії у зв'язку із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, та страхові виплати дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності. Також відповідно до п. 2 ст. 21 зазначеного Закону зобов'язує Фонд соціального страхування від нещасних випадків організувати поховання померлого, відшкодувати вартість пов'язаних з цим ритуальних послуг відповідно до місцевих умов.

Частина 3 ст. 429 МК встановлює гарантії житлового забезпечення сімей загиблих працівників митних органів. У разі загибелі посадової особи митної служби України у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків за сім'єю загиблого зберігається право на одержання житлової площі на тих самих умовах і підставах, які мали місце на момент загибелі цієї посадової особи. Важливим напрямом соціального захисту є соціальна робота з сім'ями працівників митних органів. Вона полягає перш за все у матеріальній та моральній підтримці сімей загиблих працівників митних органів. Інший аспект цієї діяльності полягає у роботі соціально-психологічних служб митних органів із забезпечення нормального морально-психологічного клімату в сім'ях працівників, якщо ці проблеми безпосередньо пов'язані з професійною сферою.